

הרב גדלי' אבערלאנדער

רב קהילת 'היכל מנחם' מאנסי
מח"ס 'פדין-הבן כהלכתו', 'מנהג אבותינו בידינו'

הערות קצרות ובירורים בשו"ע הרב חלק יו"ד

א. חשש עונה בינונית בכמה ראיות

אשה שראתה ראייה אחת ובתוך שלשים יום ראתה ראייה שניה, הנה דעת הרמ"א (סעיף ג) והט"ז (סקי"ז) דחוששת משום עונה בינונית בין ליום ל' מראייתה הראשונה ובין ליום ל' מראייתה האחרונה, כמו שחוששת בוסת הפלגה לכל ראייה וראיה בפני עצמה. כגון שראתה ביום א' ניסן וראתה עוד ראייה ביום כ' ניסן חוששת ליום ל' בניסן שהוא ל' יום מראייתה הקודמת, וחוששת גם ליום י"ט אייר שהוא ל' יום לראייתה האחרונה, וכן הלאה.

אולם רוב הפוסקים חולקים, וס"ל דדין עונה בינונית הוא כמו וסת הפלגה ולעולם מניין ל' יום רק מהראיה האחרונה (ב"ח אות טז; כרתי ופלתי סקט"ו; רעק"א בהגהות אות ג; סדרי טהרה סקי"ג; חו"ד סקי"ג; ובשו"ת צמח צדק שער המילואים סוף סי' מד, במהדורה חדשה סי' שה).

דעת שו"ע הרב

ובדעת שו"ע הרב (ס"ק מב-מג-מד), אף דבוסת הפלגה נקט כהש"ך (בנקה"כ אות ד) דלעולם חשבינן ההפלגה מהראיה האחרונה, כמבואר להלן בדברינו בידינו וסת הפלגה, מכל מקום לענין עונה בינונית כתב כהרמ"א והט"ז. וי"ל הביאור בזה, דס"ל לרבינו דכמו דבוסת קבוע גם לפי הש"ך לא נתבטלה ההפלגה במה שקירבה ראייתה לראות בינתיים¹, כן הדין בעונה בינונית, וס"ל דתקנת עונה בינונית הוא חיוב פרישה שמתהווה מכל ראייה וראיה בפ"ע. דכיון שאין לה וסת קבוע חששו חז"ל שתראה לל' יום כרוב נשים², ולפי שאין אנו יודעין איזו ראייה היא העיקר ואיזו היא תוספת דמים לכן חיישינן בכל ראייה וראיה (וראה ענין זה בקנה בשם, ביאורי ט"ז סק"ד).

אמנם בסוגה בשושנים (סימן ה סק"ה) כתב, דבאמת גם השועה"ר לא ס"ל להלכה כהט"ז, ומה שכתב שם הוא רק לבאר דעת הרמ"א והט"ז וכמבואר בסוף דבריו שם. (וכן כתב בטהרה כהלכה פכ"ד ביאורים אות ו).

ודבריהם צ"ע, א) דבצ"צ מפורש דחולק על אדה"ז בזה וז"ל "מה שכתב רבינו בסי' קפט סקמ"ב משום עונה בינונית, לפענ"ד כמ"ש הס"ט סקי"ג דהכא א"צ לחוש". ב) אדה"ז מאריך מאוד בביאור שיטת הרמ"א עם מראי מקומות, ובשני מקומות כותב דין זה, ודוחק לומר שכתב כן רק לדעת הרמ"א והט"ז וליה לא סבירא ליה.

ולמעשה נקטו הפוסקים דלעולם חשבינן עונה בינונית ל' יום רק מראיה האחרונה (שישבה"ל סי"ג אות יד ד"ה בעצי לבונה; קנה בשם ביאורי הט"ז אות יד; אגורה באהלך סי"ג

1 ראה סוגה בשושנים סי' ה סק"ז; פרי דעה טורי כסף סקי"ח ד"ה והנה ובשפתי לוי סק"מ ד"ה ודע.

2 ראה קר"א סי' קפד סק"ד.

אות יד ד"ה וכתב החו"ד; טהרה כהלכה שם). ונראה דגם הנוהגין כפסקי הרב בעל התניא אפשר להם להקל. דהגם שהרב מחמיר בזה מ"מ הצמח צדק שהוא האחרון מקיל בזה, וכמו בשאר ענינים כשהצמח צדק חולק על זקינו נוקטין כהצמח צדק, כגון ברכת על מקרא מגילה ביום הפורים, וכדומה.

ב. כתם על גופה פחות מכשיעור

בשו"ע יו"ד סי' קצ ס"ו הובאו ב' דיעות בנמצא כתם פחות מכגריס על גופה. ובשו"ע הרב ס"ק יד ביאר השיטות והעתיק דברי האחרונים בלי להכריע בין השיטות. ובפסקי דינים שבספר צ"צ ס"ו במוסגר כתב "ובשו"ע של רבינו ז"ל לא הכריע".

והנה בספר 'טהרה כהלכה' (פרק ג הערה 23) כותב שדעת אדה"ז להכריע כהמחמירין. ומביא ג' הוכחות וז"ל: "לענ"ד להוכיח מלשון שוע"ר שדעתו אכן להכריע כהמחמירים בזה:

(א) מדשקו"ט שם בדעה המחמירה - וכידוע בכללי הפסק שמדשקיל וטרי הפוסק בדעה מסויימת, ש"מ דכוותיה סבירא ליה וכו'.

(ב) ועיקר. מדנקט בלשונו (בסיום ס"ק הנ"ל) "אבל דעת הש"ך להחמיר וכו'", שכידוע גם בזה הכלל שכאשר הפוסק מביא דעה מסויימת בסגנון זה, מוכח שכן דעתו לפסוק. וכפי שכותב בשוע"ר עצמו בכו"כ מקומות: לדוגמא, בקו"א או"ח סי' תקג (סק"א) על מה "שהעתיק הט"ז דברי המרדכי, וכתב על זה - אבל בהגהות מיימוני חולק וכ"פ ב", משמע שכן עיקר". [ועיין עוד בדבריו בשו"ת שלו סי' מא בנוגע לנכתב בלשון "אמנם" משמע שדעתו לחוש לסברא זו]. וביד מלאכי ב"כללי הריב"ה [הטור] אות ט, מביא כלל זה בשם הב"י, הרדב"ז, שכנה"ג בכללי הפוסקים, הש"ך, כסף משנה, ועוד. ובשד"ח ב"כללי הפוסקים" (סי' יב אות ה) כותב "שכן הוא דרך כל הפוסקים", עיי"ש עוד. ובספרינו "כללי הפוסקים וההוראה" (סי' קמא-קמב) הארכנו בהגדרת כלל זה, ובחידושים שבדברי שוע"ר בהתיחסותו לכלל זה, עיין שם!

(ג) מכיון שאינו מסתפק בהבאת שיטת הש"ך המחמירה, אלא כותב גם את המשך דבריו "שכן מוכח בגמרא", שלכאורה בליקוט השיטות הקצר שבדבריו, אין מקום להבאת המקורות וההוכחות וכו' - אלא שע"כ שרוצה שוע"ר אכן להשמיענו עובדה זו "שכ"מ בגמרא" בכדי שנבין ההכרעה בהתאם למובאה זו, ודוק". עכ"ל.

ובקובץ הערות וביאורים (גליון תתקסב) העיר עליו הרב חיים אהרן חזן, וכתב שדעת אדה"ז כהמקילין, וקיצור דבריו:

בס"ח מביא המחבר ב' שיטות בנוגע לכתם שיש בה טיפין הרבה שאם נצרפם יש בהם יותר מכגריס ועוד. תחילה הביא דעת המקילים בסתם, שכמו בבגד אין מצטרפים כן הדין בבשרה. ואח"כ מביא י"א שבבשרה מצטרפים ואם הטיפין ביחד עולה כגריס ועוד טמאה.

וכתב הש"ך די"א אלו הם דוקא לשיטה הראשונה בס"ו המקילים שגם כתם בגופה בעי שיעור, אבל לסברא האחרונה הרי בלי צרוף טמאה בכל שהוא.

ואדה"ז בס"ק יח כתב כן "שעל בשרה אין תולין להקל כ"כ [היינו שלא לצרף כל הטיפין] אף לסברא הראשונה [המקילים] דלעיל סעיף ו". ומוסיף "וכן פסק הב"ח ולכאו' כוונת

אדה"ז לפסוק כהב"ח שפוסק כהי"א, שזהו חידוש שהרי המחבר הביא דעת המקילים בסתם ומ"מ פסק הב"ח כהי"א.

והנה כאמור דעת י"א זו בס"ח היא דוקא לשיטה המקילה בס"ו (כי לסברא המחמירה בס"ו לא בעינן צירוף דאף בלי צירוף טמאה בכל שהוא כנ"ל מדברי הש"ך), ואדה"ז פוסק לכאורה כהי"א זו, נמצא שאדה"ז מכריע כאן מפורש כדעה המקילה בס"ו. עכ"ד.

ואח"כ כותב כמה סיבות שאין ראיות הרב פרקש מוכרחות שאדה"ז הכריע כהמחמירין.

ואען ואומר, שאכן צודק הרב חזן שאין ראיות הרב פרקש מוכרחות שאדה"ז הכריע כהמחמירין בכתם שעל בשרה, וכפי שיראה המעיין. אבל גם אין שום הכרח שאדה"ז הכריע כהמקילין מכיון שכותב פסק הב"ח. דיתכן לומר שכוונת אדה"ז בפירוש לא להכריע (מכיון שדעתו שלכתחילה אם אין צורך בזה יש להחמיר בכתם שעל בשרה אבל לצורך אפשר להקל), אבל בדין דצירוף כותב בסקי"ח כהב"ח בכדי להורות דאפי' אם אתה פוסק **בעת הצורך** כהדיעות שיש להקל בכתם שעל בשרה באופן כללי, מ"מ הבו דלא נוסף עוד קולא שלא לצרף כל הטיפין לשיעור גריס ועוד אלא דבזה יש לפסוק בכל אופן דאכן מצרפים כל הטיפין לשיעור גריס ועוד וטמאה. ושפיר כתב בפסקי דינים שאדה"ז לא הכריע בדין דכתם שעל בשרה לא כהמחמירין ולא כהמקילין, על אף שגם הוא ידע דברי אדה"ז בסקי"ח.

ג. בענין האיך מחשבינן עונת יום ועונת לילה בנוגע לוסתות

ודעת הרב בזה

הנה בנוגע ממתי מחשבינן עונת יום ועונת לילה מצינו מחלוקת הפוסקים. דיעה אחת, דעונת היום מחשבינן לגבי כל דיני יום הוסת (דהיינו חשש עונה בינונית, וסת הפלגה ויום החודש) מנץ החמה ועד שקיעת החמה, ועונת הלילה מחשבינן משקיעת החמה דהיינו מהשקיעה הראשונה עד נץ החמה, דהיינו שאם הראיה היתה לאחר נץ החמה וקודם שקיעת החמה חוששת רק לעונת היום, ואם הראיה היתה לאחר שקיעת החמה וקודם נץ החמה חוששת רק לעונת הלילה. ולכן אם ראתה אחר עלות השחר וקודם נץ החמה או אחר שקיעת החמה וקודם צאת הכוכבים הוי כראתה בלילה (בשו"ע סי' קפד ס"ד ע"פ בעה"נ להראב"ד ריש שער תיקון וסתות, וכן ברמב"ם פ"ד מהל' איסורי ביאה הי"ג ובכו"פ סק"ד מבואר רק דעונת היום מתחלת מנץ החמה. אלא שהחוו"ד שם סק"ה הוסיף דהוא הדין שעונת היום חושבינן רק עד השקיעה. וכ"כ בלו"ש שמלה שם סק"ה ע"פ מנחת כהן מאמר ב פ"ז דלכל דיני התורה חושבינן מהנץ החמה עד שקיעת החמה עכ"פ לחומרא). ואף שבכל דבר התלוי ביום ובלילה חושבינן היום מעמוד השחר והלילה מצאת הכוכבים, מ"מ לענין וסתות קים להו לחז"ל דתלוי בהילוך החמה והוא גורם הראיה, ושקיעת גוף השמש דהיינו שקיעה ראשונה חשוב לילה לענין זה אף קודם צאת הכוכבים וכן בזמן עליית גוף השמש שהוא בשעת נץ החמה חשוב יום לענין זה דגוף השמש הוא המשפיע על ביאת הוסת (וראה לחו"ש שם עוד טעמים בזה מדברי הפוסקים).

דיעה שניה, דאף דבעונת היום מחשבינן מהנץ החמה, אבל בעונת הלילה מחשבינן מצאת הכוכבים ולא מהשקיעה, "דקודם צאת הכוכבים לא שקעה החמה לגמרי וצאת הכוכבים הוא סוף שקיעת החמה" (פרדס רימונים סי' קפד שפ"ח סקי"ג; טהרת ישראל שם סעיף מה;

שושנים לדוד שם סעיף ד וסקל"א, ומביא כמה ראיות מש"ס בבלי וירושלמי עיי"ש).

ודיעה שלישית, דגם בוסתות מחשבינן עונת היום מעלות השחר ועד צאת הכוכבים ועונת הלילה מצאת הכוכבים ועד עלות השחר כמו בשאר דיני התורה. ומש"כ הראב"ד לשון נץ החמה "סירכא דלשון המשנה נקיט והכוונה הוא על תחלת היום מעמוד השחר" (ספר האשכול (מהדו' אויערבך) סי' לב; ריטב"א נדה נד, א. וכן ס"ל להסד"ט שם סק"ג וסק"ו ונשאר בתימה. ובערוה"ש שם סעיף כז כתב כן מעיקרא דדינא, ולמעשה ראה להלן³. ועיי' בשושנים לדוד סי' קפד סקל"א).

להלכה

כמה אחרונים נקטו להלכה כהחוו"ד, דהיום הוא רק עד השקיעה בין לקולא ובין לחומרא (פתחי תשובה שם סק"י; פרי דעה פתיחה שער ז; לחו"ש שם סק"ה), וכן נקטו כמה מפוסקי זמנינו למעשה (ראה שו"ת מהר"י שטייף הערות על הטור עמ' תיא ד"ה רגילה לראות; שו"ת ויען יוסף יו"ד סי' צט; שו"ת דברי יציב ח"ג סי' ע; שיעורי שבט הלוי סי' קפד סעי' ד אות ב ע"פ חו"ד שם; אגורה באהלך שם סק"י; פסקי בא"מ סי' קפט הערה ז וסי' קצו הערה פא). ולפ"ז אם ראתה בבין השמשות אין שום ספק דהוי כלילה.

והרבה אחרונים נקטו להלכה כפשטות הש"ך (סקי"ג) דעד בין השמשות הוי כיום, ובראתה בין השמשות הוי כלילה משום ספק דרבנן לקולא (חכמת אדם כלל קח ס"ד). אולם יש שהוסיפו "שראוי להחמיר" כהש"ך (סקי"ד) בשם הב"ח דאם ראתה בין השמשות שיש להחמיר לשתי העונות בין לעונת היום ובין לעונת הלילה משום ספק לילה, אבל מעלות השחר עד נץ החמה נחשב כלילה (טהרת ישראל שם סעי' מה).

ויש שפסקו, דאם ראתה בין השמשות, מכיון שהוא ספק יום ספק לילה, יש לאסור שתי העונות, גם עונת היום וגם עונת הלילה מדינא (ולא רק מחומרא. קונטרס 'מעין טהור' מהגה"ק בעל ישמח משה, סי' א ס"ד; שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ד סי' טו; שו"ת דברי שלום (קרויס) ח"ד פסקי הלכות אות קלה).

ויש שכתבו, דבין אם ראתה מהשקיעה ועד צאת הכוכבים ובין ראתה מעלות השחר עד נץ החמה, יש להחמיר לשתי העונות בין לעונת היום ובין לעונת הלילה (ערוה"ש שם. ובטהרת ישראל שם סעיף מה כתב דראוי להחמיר. ובשושנים לדוד סי' קפד סק"ל מביא דיעה זו בשם הראשונים. ובסוג"ב ס"ב ס"ג כתב "דבעל נפש יחמיר לעצמו", וכ"כ בשו"ת ויען יוסף יו"ד סי' קנט).

ויש שהחמירו לחוש לשתי העונות רק באופן שראתה מהשקיעה ועד צאת הכוכבים, דהיינו לחוש בין לחו"ד ובין להסד"ט ולא מטעם שהוא ספק יום ספק לילה (שו"ת ויען דוד ח"ג סי' ח אות ג בשם בעל ברכת שמים מקאשוי, וראה שו"ת ברכת שמים יו"ד סי' מט שכתב שגם החו"ד הסתפק בזה. ובהגהות חיי אברהם (שפיצער. על החכמ"א כלל קח קו"א סק"ב) כתב "שמעולם לא שמעתי ולא ראיתי שיצווה לנשי דידן שיציינו לעצמן אם ראו קודם

3 ומוסיף שם "ובאמת במשנה וגמ' לא הוזכר לשון נץ החמה אלא למאן דס"ל דהוסתות תלוי בשעות כדתנן נ"ס] ב' ר' יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה ע"ש ור' יהודה דס"ל דהוסת תלוי בהעונה ולא בהשעה והכי קיי"ל אמרינן באמת בגמ' שם רגילא למיחזי בסוף ילילא רגילא למיחזי בתחלת יממא ע"ש וזהו מעמוד השחר".

נצה"ח ורובם ככולם הלא אינם בקיאות כלל מה זה נץ ומה זה שקיעה והם מציינים רק אם ראו ביום או ראו בלילה, ולא ידעתי למה אין חוששים לשיטות גדולי האחרונים בזה", ועיי"ש שכותב שלגבי נץ לא נוגע כ"כ מכיון שחיישינו לעונת או"ז, אבל לגבי השקיעה צ"ע).

ומצינו פוסקים שכתבו לדינא, שעד הלילה נחשב כעונת היום (שושנים לדוד סעיף ד, וכתב דמש"כ הש"ך דאם ראתה בבין השמשות ולא קים לן אי קודם או לאחר הלילה, אין כוונתו שראתה בבין השמשות שהוא זמן ספק, אלא שראתה בסוף בין השמשות ומספקת לה אם היתה קודם צאת הכוכבים או לאחר כמו שכתב המחבר בסעיף ד לגבי הנץ. וכ"מ בשו"ת כתב סופר יו"ד סי' צ. ובשו"ת ניר לדוד (ניימאן, ראב"ד פרעשבורג מתלמידי החת"ס) סי' קצו חולק להדיא על החו"ד. וראה בהגהות חיי אברהם הנ"ל).

שיטת הרב בזה

הנהגה בספרי הפוסקים ההולכים לפי פסקי הרב בעל התניא כולם כאחד כתבו בפשטות שעונה הלילה היא משקיעת החמה עד נץ החמה ועונת היום היא מנץ החמה עד לשקיעת החמה;

ראה קיצור דיני טהרה (סימן ח סעיף ג): "עונה פירושה זמן. בדיני וסתות היום נחשב מנץ החמה עד שקיעת החמה, והלילה נחשבת משקיעת החמה עד הנץ החמה..."

ובטהרה כהלכה (פרק כד סעיף ט) כותב "יום לענין קביעת הווסת וחששתו, הוא מהנץ החמה ועד לשקיעת החמה. ואילו הלילה לענין זה הוא משקיעת החמה ועד לנץ החמה. כלומר שאם ראתה השכם בבוקר לפני הנץ החמה הרי שימי החששות שתרשום לעצמא יהיו אף הם כולם בעונת ה"לילה" - וזאת למרות שכידוע גם לפני ה"נץ" כבר יש אור יום מלא. והוא הדין כשראתה בערב לאחר ה"שקיעה", הרי שכל חששותיה שכתוצאה מראיה זו, יהיו בלילה".

וכן במדריך לטהרת המשפחה לפי שיטת חב"ד (להרב הנדל פרק ו סעיף ב): "עונת לילה - משקיעת השמש עד נץ החמה. עונת יום - מנץ החמה עד שקיעת השמש".

ולדעתי נראה שאין זו דעת הרב, אלא דעתו שאכן עונת היום מתחילה מנץ החמה אבל עונת הלילה מתחילה מצאת הכוכבים עד נץ החמה. דהנה בשוע"ר (סי' קפד ס"ב), כשמבאר עונת היום הוא מדגיש שהוא מנץ החמה עד שקיעת החמה (ראה ס"ק ז-יא), ובעונת הלילה הוא כותב (סקי"ב) רק שהוא עד הנץ החמה אבל אינו כותב מתי מתחילה עונת הלילה אם משקיעת החמה או מצאת הכוכבים. ואח"כ (בסקי"ט) הוא דן בנוגע אם ראתה בבין השמשות, ונקיט לדינא כהש"ך (סקי"ג) דאינה אסורה אלא בלילה ולמעשה כהב"ח שיש להחמיר בשתי עונות. ולכאורה לפי דעת החו"ד לא שייך כלל לדון בשאלה אם ראתה בין השמשות, שהרי מיד לאחר השקיעה מתחילה עונת הלילה, ומזה שרבינו דן בדין זה מבואר דס"ל דעונת הלילה מתחיל מצאת הכוכבים, ומה שפוסק כהש"ך לדינא הוא רק מטעם ספק דרבנן לקולא (ומה שמפרש החו"ד בדברי הש"ך דוחק גדול לומר דכן דעת שוע"ר). ולכן בסעיף ב' מזכיר רק מה ששונה דיני הוסת משאר דיני התורה שעונת היום הוא מהנץ החמה ועונת הלילה הוא עד הנץ, אבל מתי מתחיל עונת הלילה אינו מזכיר כלל שהרי כולם יודעים שהלילה מתחיל מצאת הכוכבים כבשאר דיני התורה. ומה שכתב בסק"ח שסוף עונת היום הוא סמוך לשקיעת החמה, היינו משום דלהלכה למעשה רק עד שקיעת החמה הוא ודאי יום וחוששת רק לעונת היום,

אבל לאחר שקיעת החמה עד צאת הכוכבים הוא בין השמשות בין לפי מה שפוסק רבינו בשו"ע כר"ת וסתם שקיעה היינו שקיעה השניה ובין כפי שפוסק בסידור כהגאונים ושקיעה היינו שקיעה ראשונה בכל אופן מתחיל אח"כ בין השמשות מיד, וכשראתה בבין השמשות דעתו לדינא כהש"ך דחוששת רק לעונת הלילה, ולמעשה דעתו כהב"ח להחמיר בשתי עונות, לכן כותב בסק"ח דעונת היום הוא רק עד שקיעת החמה. [ועוד יותר מזה, לפי דעתו בשו"ע כר"ת ושקיעה היינו שקיעה השנייה על כרחך שאינו תלוי בשקיעת גוף השמש שהרי שקיעה לר"ת היא שלש ורבע מיל לאחר שקיעת גוף השמש ועד אז הוא ודאי יום]. וע"כ דס"ל דעונת לילה מתחיל רק בצאת הכוכבים.

וכן מצינו בעוד פוסקים שדנו באשה שראתה בין השמשות לענין וסת, ומזה שדנו בדין זה מבואר דס"ל דעונת הלילה מתחיל מצאת הכוכבים ודלא כהחוו"ד. אבל בנוגע להתחלת עונת היום לא כתבו לחלוק על השו"ע שכתב להדיא שמתחלת מנץ החמה (שו"ת שו"מ רביעאה ח"ב סי' ד וח"ג סי' מה ד"ה בהערה ב; חכמת אדם כלל קח ס"ד).

ובביאור הסברא שאף דס"ל דעונת היום מתחיל בנץ החמה מ"מ מסתיים בצאת הכוכבים דוקא, יש לומר, דבנץ החמה מתחיל בעיקר שליטת החמה ולא בעלות השחר וממשיך שליטת החמה עד צאת הכוכבים ורק אז מתחיל עיקר שליטת הלבנה. וכן ביאר בחקרי הלכות (ח"ב עמ' 30, הובא גם בטהרה כהלכה שם הערה 18) דברי השוע"ר וכותב שבשונים לדוד (על הל' נדה) מביא ראיה לזה מירושלמי (ברכות פ"א ה"א דף ב): "אמר רבי חנינא סוף גלגל חמה לשקע ותחילת גלגל לבנה לעלות" [כאשר מסתיימת שקיעת החמה מתחיל גלגל הלבנה לעלות ואז מתחיל בין השמשות], "ותני שמואל כן אין הלבנה זורחת בשעה שהחמה שוקעת" [הירח אינו נראה בתחילת השקיעה אלא בסופה] "ולא שוקעת בשעה שהחמה זורחת" [אין הלבנה שוקעת עד שתסתיים זריחת החמה]. ומסביר שם הפני משה, דס"ל דהסימן לתחלת בין השמשות כשהלבנה מאיר שהוא בסוף השקיעה. הרי דשליטת הלבנה בלילה היא מצאת הכוכבים עד נץ החמה וא"כ שליטת החמה הוא מנץ החמה עד הלילה שהוא צאת הכוכבים. היוצא לנו מזה לכאורה, דאלו הנוהגין כפסקי הרב צריכים לפסוק שעונת היום מתחילה מנץ החמה עד שקיעת החמה ועונת הלילה מתחילה מצאת הכוכבים עד נץ החמה. ומשקיעת החמה עד צאת הכוכבים יש להחמיר בשתי העונות כפי שאדה"ז פוסק (בסקי"ח) כדעת הב"ח.

ד. הערה בשו"ע הרב סי' קפז

הנה הטעם שחוששין לוסת שאינו קבוע עד שתיעקר בפעם אחת, כתב בשוע"ר (סי' קפט סק"ד) בנוגע לוסת הפלגה הטעם "שמה תראה בו".

ובוסת החודש (סק"ז) כתב "שמה תקבע לה וסת לחדשים".

ובסקל"ב כתב "עד שתקבענו... כי שמה תקבע לה יום זה לוסת ותהיה אסורה בו, הלכך אמרינן תחלתו כסופו (ראב"ד)".

ובסקמ"א כתב "בין קודם שקבעה לה וסת בין אחר שקבעה לה וסת לחדש או להפלגה ושינתה אותו דהיינו שהגיע יומו ולא ראתה בו אלא אחר כך או אפילו הקדימה לראות קודם שהגיע יומו חיישינן שמה תקבע לה וסת אחר ביום זה שראתה בו עכשיו והלכך חוששת ליום זה לחדש ולהפלגה כו' (גמרא ראב"ד)". וכן כתב גם בסוף סקמ"ג ובסקע"ב.

הנה מש"כ בס"ד הטעם משום "שמה תראה בו" כוונתו שחוששין שמה תראה ותקבע. וכפי שכותב בשאר סעיפים דלעיל.

והנה בס"ק לה בענין אשה שראתה ביום ר"ח ניסן חוששת לר"ח אייר "משום דסתם נשים וסתן כל חדש (ש"ך). ואם לא ראתה בר"ח אייר אין חוששין לר"ח סיון מחשש שמה יהיה זה וסת הסירוג ליום החודש, דאינה חוששת לוסת הסירוג בפעם אחת". ומוסיף "וגם ביום א' דר"ח שהוא ל' בניסן חוששת משום עונה בינונית כדלעיל סעיף א' (ט"ז)".

ולכאורה צ"ע מה שהביא דברי הש"ך דסתם נשים, שהרי הש"ך לשיטתו דסובר שעונה בינונית היא וסת החודש, דסובר שרוב נשים רואות ביום החודש, כלומר דיום החודש גורם לה הראייה. אבל הרי דעת רבינו היא כדעת הט"ז ושאר פוסקים שעונה בינונית היא בהפלגת ל', שוסתן של רוב הנשים הוא בהפלגת ל', וכפי שרבינו מסיים מיד לאחר מכן, א"כ מה זה שהביא דברי הש"ך. והיה לו להביא רק הטעם שחוששת לר"ח אייר כפי שכתב כל פעם שמה תקבע לה וסת?

ויש לומר דכוונתו בזה להסביר הטעם למה אינה חוששת בוסת הסירוג בפעם אחת. בשלמא בוסת הדילוג אינה חוששת כפי שהוא מסביר בסק"ב מכיון "כשתקבענו הותרו כל הימים הראשונים ואינה חוששת לעולם לט"ו וט"ז וי"ז לחדש אלא לי"ח ולי"ט וכ' ומכ' ולמעלה וגם הם הולכים וניתרים שכשחוששת לי"ט הותר י"ח ואינה חוששת לו לעולם וכן כולם, ואם כן היאך יהיה תחלת הוסת חמור מסופו". אבל בוסת הסירוג הרי יום זה יהיה אסור בסופו אם תקבע לחדשיים, ואמאי אינו אסורה בגלל זה. ועל זה מסביר וכותב לשון הש"ך דמשום כך אינה חוששת רק לר"ח אייר ולא לר"ח סיון "משום דסתם נשים וסתן כל חדש" כלומר עכ"פ כל חודש, ואם לא ראתה ביום החודש שעבר על-כרחך תראה בחודש זו ביום אחר, ואין לנו לחשוש שתראה לחדשיים דהיינו וסת הסירוג משום דסתם נשים רואות וסתן כל חודש ולא לחדשיים.

ה. דעת אדמו"ר הזקן בענין קבעה וסת להפלגה ארוכה ושוב קבעה להפלגה קצרה יותר וחזר הוסת הארוכה אם חוששת לוסת הקצרה

ידועה דעת הרב בשו"ע יו"ד סי' קפט ס"ק מג (וכ"ה דעת הכו"פ ס"ק טז וי"ח, והבית מאיר) דהפלגה קצרה אינו עוקרת הפלגה ארוכה אבל מחשבינן את חשבון ההפלגות לעולם מראייה האחרונה, כגון אשה שראתה בר"ח ניסן ובכ' לחודש ניסן דהיינו הפלגת כ' יום ושוב ראתה בא' אייר דהיינו הפלגת י"ב יום - חוששת לי"ב באייר משום הפלגה קצרה של י"ב יום, וחוששת גם לכ' אייר משום הפלגה ארוכה של כ' יום מראייה האחרונה.

ולפי זה יוצא דאשה שראתה ב"פ בהפלגת ל' יום ואח"כ קבעה לה וסת קבועה להפלגת כ' ושוב ראתה פעם שלישית להפלגת ל' - קובעת וסת גם להפלגת ל' יום ויש לה שני וסתות הפלגה לכ' יום ולל' יום, וזהו מה שנקרא בפוסקים 'וסת בתוך וסת'.

וכן אשה שראתה פעם אחת להפלגת ל"ה יום ואח"כ ראתה כמה חדשים בהפלגות קצרות, ושוב ראתה פעם שנייה להפלגות ל"ה יום ואח"כ ראתה עו"פ כמה חדשים בהפלגות קצרות ושוב ראתה פעם שלישית להפלגות ל"ה יום - קבעה לה וסת קבועה להפלגת ל"ה.

ושם בסקנ"ח כותב רבינו: אשה שהיתה לה וסת קבוע להפלגת ל' ואחר כך קבעה וסת קבוע קצרה להפלגת כ' אינה חוששת עוד לוסת קבועה של הפלגת ל' מכיון שהקדימה לראות לפניו, ורק אם חזרה וראתה בהפלגת ל' אפילו פעם אחת חזר וסת קבוע של הפלגת ל' למקומו וחוששת להפלגת ל'. ובכדי לעקור הפלגת ל' צריכה שיגיע ג' פעמים יום ל' ולא תראה או ע"י שתחזור ותראה ג' פעמים בהפלגת כ'. ובפשטות חוששת גם להפלגת כ' מכיון שעדיין לא נעקר בג' פעמים וכפי שכתב אדה"ז להדיא בקו"א סוסק"ד "דלעולם אין הוסת נעקר לגמרי... אלא א"כ עקרתו ג"פ שהגיע יומו ולא ראתה וקבעתו ביום אחר".

אולם בספר 'טהרה כהלכה' (פרק כד סעיף נא) כתב: שבאופן כזה שחזר פעם אחת וסת הארוכה - חוששת רק לוסת הארוכה ונעקר לגמרי וסת קבוע הקצרה. ובהערה 98 כותב המקור לזה מלשון רבינו בס"ק נח שכתב: "והלכך אם חזרה וראתה ביום ל' אפילו פעם אחת חזר למקומו. וצריכה ג' פעמים לעקרו שיגיע יומו ולא תראה ג' פעמים או שתחזור ותראה ג' פעמים מכ' לכ". והוא למד מזה דכיון שרבינו כותב שצריכה שתחזור ותראה ג' פעמים מכ' לכ, ע"כ משום שוסת קבוע של כ' יום נעקר ע"י שחזרה וראתה בוסת קבוע הארוכה של יום ל'.

ולענ"ד אין זה נכון, שהרי רבינו קבע בקו"א שם "דלעולם אין הוסת נעקר לגמרי... אלא א"כ עקרתו ג"פ שהגיע יומו ולא ראתה וקבעתו ביום אחר" וא"כ בנידון דידן שקבעה וסת קבוע קצרה לכ' יום ורק פעם אחת לא ראתה בה אלא ראתה להפלגת יום ל', איה"נ שוסת קבוע להפלגת יום ל' חוזר בפעם אחת אבל האיך נעקר הוסת קבוע של הפלגת כ' הלא בינתיים לא ראתה לכ' רק פעם אחת ועדיין לא עבר עליה ג' פעמים שלא ראתה? וע"כ שהפלגת כ' אינו נעקר כלל אם עדיין לא הגיע יומו ג"פ ולא ראתה, ויש לה עכשיו ב' וסת הפלגות.

ומש"כ רבינו "או שתחזור ותראה ג' פעמים מכ' לכ" אין הכוונה כפי שהוא הבין אלא רבינו רוצה לפרש את ב' אופנים האיך עוקרים וסת הארוכה של ל' באופן שלא יחששו לזה עוד: א. ע"י שיגיע יומו ולא תראה ג' פעמים, ב. באופן שעדיין לא הגיע יומו ולא ראתה אבל תחזור ותראה ג' פעמים מכ' לכ'. וה"ה אם תחזור ותראה ותקבע וסת אחר בג' פעמים בשאר ימים ג"כ נעקר וסת של ל' (עכ"פ עד שתחזור ותראה להפלגת ל' אפי' פעם אחת). ומה שרבינו כותב דוקא הציור מכ' לכ', היינו לרבותא דאפי' באופן שחזרה וראתה ביום שיש לה וסת קבוע קצרה ג"כ אינו עוקר את הוסת קבוע של ל' שחזר בפעם אחת, וזה ברור לענ"ד.

שלחתי הערה זו להגאון רבי יקותיאל פרקש שליט"א וזה אשר השיב:

"תודה על ההערה הנכונה והנבונה, ומכח הערתך זו שבתאי לעיין ביסודות ההלכה - ומצאתי שאכן בספר סוגה בשושנים ווסתות סי' ה' [סעיף י"א] כותב בפירוש בהאי דינא: "ומכל מקום אף שחזרה וראתה בל' פעם אחת וחזר הוסת של ל' למקומו, מכל מקום לא נעקר וסת של כ' כיוון שהוא גם כן קבוע - עד שתראה ג' פעמים בל'. וטרם שחזרה וראתה ג' פעמים לל' יש לה ב' ווסתות, וחוששת לשניהם. . " עיין שם עוד.

והאריך בביאור ובירור חידוש זה בפירושו הארוך שם [אות כ"ו - ד"ה ומעתה נחזי, דף נה, ב בדפי הספר], עיין שם.

וכמובן שאתקן זאת בשוה"ג בספר שתחת ידי, ועוד חזון למועד להו"ל עם תיקונים

והוספות ואציין שם עדכון פסק הדין.
תודה רבה תזכו למצוות ולהגדיל תורה ולהאדירה.
יקותיאל פרקש".

ו. הערות קצרות למהדורה החדשה של שו"ע

א. בשולחן ערוך רבינו יו"ד סימן קפט סעיף א כתב: "... ויש אומרים שלא הזכרה עונה בינונית אלא לענין בדיקה ותביעה שאסור לבא עליה עד שיתבענה ותבדוק עצמה משהגיע יום העונה שהוא יום ל' מתחלת ראייתה ואם לא בדקה עצמה ביום העונה צריכה לבדוק אחר כך פעם אחת קודם שיבא עליה אבל על ידי בדיקה מותרת אפילו ביום העונה ואינה צריכה לפרוש מבעלה (רש"י תוספות רמב"ן). ולהלכה אין לנו אלא דברי השולחן ערוך". ובהערות לשו"ע אדה"ז מהדורה חדשה, הערה כח, כתבו: ס"א (חוששת. והיינו שאסורה לשמש). עכ"ל. ולכאורה זו טעות, והכוונה לסעיף ד, שכתב שם המחבר "ועונה בינונית שהיא לשלושים יום דינה כוסת קבוע". ובוסת קבוע מבואר להדיא בסי' קפד ס"ט בשיטה השנייה שאסורה עד שתבדוק.

ב. שם קונטרס אחרון אות א: "ול' יום אלו כו'. כן הוא לשון הרמב"ן בהלכותיו (פרק ה' הלכה ה'). והלשון מורה בפשיטות דהוא יום ל' מראיה הראשונה, דיום ל"א מקרי מל"א לל"א בלשון הרמב"ן (שם הלכה כ'), והובא בטור, וכן דעת כל האחרונים, והש"ך יחידאה הוא בפירוש הש"ע". ובציונים לקו"א הערה ה: "ס"ק א וס"ק ל (דס"ל דעונה בינונית היא וסת החודש, שחוששים לאותו יום בחדש, בין חדש מלא בין חסר)". וזו טעות, דאין כוונת רבינו לשיטת הש"ך בעצמו אלא להש"ך סק"ל שמפרש דברי השו"ע דעונה בינונית היינו יום ל"א משום דאין יום הראייה מן המנין. וזהו מה שמדייק רבינו "והש"ך יחידאה הוא בפירוש הש"ע".

ג. שם בציונים לקו"א הערה לא צויין: פ"ה ה"ה. וצ"ל פ"ה ה"ו.

ד. שם הערות לשו"ע אות לז: ראה פרישה סי' קפד ס"ק יח ד"ה אלא. צ"ל ד"ה והיותר.

ה. שם הערות לשו"ע אות של: וכדלקמן סי' קצ ס"ק. צ"ל ס"ק ג.

ו. שם הערות לשו"ע אות שפד: ס"ק קא. צ"ל קב.

ז. סי' קצ סעיף כז בסופו: וכמ"ש בס"ק ל"ז. צ"ל וכמ"ש הש"ך בס"ק ל"ז.